FRIEDRICH BRUNO ANDRIEU, podjetnik in ustanovitelj Železarne Štore

Pomembne osebnosti in njihovo vlogo v nekem zgodovinskem obdobju lahko velikokrat ustrezno ocenimo šele po določenem času, ki pokaže dejanski prispevek posameznika bodisi v umetnosti, znanosti, kulturi, razvoju gospodarstva in industriji ... Spoštovanje njihovih dosežkov, ki so bili ustvarjeni v drugačnih razmerah, je spoštovanje njihovega dela in ustvarjalnosti ter s tem tudi materialne in kulturne dediščine, katere nasledniki smo danes vsi mi.

Tokrat predstavljamo podjetnika in ustanovitelja Železarne Štore Friedricha Bruna Andrieua, ki je pomembno oblikoval proizvodne in poslovne procese v 19. stoletju , ki se nanašajo na železarsko proizvodnjo v raznih krajih tako v Sloveniji kot v Avstriji.

Friedrich Bruno Andrieu je bil rojen 4. septembra 1812 v Trstu, očetu Augustu Andrieu in materi Anni Mariji, rojeni Toso. Družina njegovega očeta izhaja iz Provanse, kamor so prišli iz Lyona. V času francoske revolucije se je družina izselila iz Francije, uspelo se jim je vkrcati na angleško ladjo. Angleži so jih izkrcali v Trstu, torej v Avstriji, ki je bil kraj, kamor so se zatekali begunci, med drugim tudi begunci, ki so bežali pred Turki iz Grčije. V Trstu se je njegov oče 11. 6. 1807 poročil z Anno Mario, ki je bila grška begunka. Zakon je bil zelo srečen in ploden. V družini je bilo rojenih 10 otrok. Prvi štirje so bili rojeni v Trstu, preostalih šest pa v Toulonu, kamor se je družina vrnila po obnovitvi kraljevine. Četrti, v Trstu rojeni otrok, je bil Friedrich Bruno, roj. 17. 9. 1812. S starši se je leta 1814 vrnil v Toulon. Leta 1827 pa se je pri 14 letih vrnil v Trst, kjer je družina babice prevzela skrb za njegovo vzgojo in izobrazbo.

V mladosti se je do popolnosti naučil treh tujih jezikov in šel v uk v veliko trgovino z železom. Zaradi izobrazbe in znanja jezikov je kmalu dobil več dobrih služb. Zanimivo pa je, da ne v trgovini, ampak v večjih in manjših štajerskih fužinah. Friedrich Bruno je bil okoli leta 1840 upravitelj podjetja gospode Friedau v Leobnu, kar je bilo pomembno delovno mesto. Na tem službovanju v Leobnu je spoznal svojo ženo Anno Victorio, ki je prihajala iz stare in ugledne rodbine Eisen, ki je bila povezana z železarsko proizvodnjo v Avstriji. Z Anno Victorijo se je poročil 4. oktobra 1841 in poslej sta se selila po Avstro-Ogrski monarhiji z otroki, kakor so jima narekovale zaposlitve.

Naslednja znana zaposlitev F. B. Andrieua je bila v Železarni na Dvoru ob Krki. Tukaj je delal kot nameščenec direkcije v času, ko je znan strokovnjak Ignatz Vitus Engelbert von Pantz uvajal v tamkajšnji železarni številne izume in izboljšave, najpomembnejši pa je nastal v letih 1836–1837, ko je Pantzu uspelo segreti zrak za vpihovanje v plavž na 365 stopinj. V času dela v Železarni na Dvoru se je Andrieu spoznal z novostmi v svetovnem železarstvu.

Slika 1: Friedrich Bruno Andrieu (1812–1884): zasebna zbirka/lastnik dr. Johanes Andrieu, Landhausgasse 7, 8010 Graz

Po odhodu z Dvora, verjetno 1837–38 se je F. B. Andrieu po nekaterih podatkih zaposlil kot kontrolor Friedauovih fužin v Vordernbergu v Avstriji. Verjetno se je vse od odhoda z Dvora spogledoval z lastno podjetniško potjo, ki bo seveda povezana s tedaj modernim načinom pridobivanja železa – pudlanjem. Tako ga leta 1850 najdemo v Štorah. Tukaj se mu je 1852. leta rodil najmlajši izmed štirih sinov v zakonu z Anno Victorio. V Štorah se v času gradnje Južne železnice (Dunaj–Trst) vse od leta 1846 prične govoriti o gradnji industrijskega kompleksa za popravilo vagonov in lokomotiv. Kasneje je prišlo do gradnje železniške povezave Tirolska–Budimpešta in je v Mariboru nastalo pomembno železniško križišče, s tem posledično tudi gradnja centralnih delavnic za vzdrževanje železniških vozil. Po nekaterih tolmačenjih preteklih dogodkov obstajajo mnenja, da v začetku poslovanja s štorskim kompleksom F. B. Andrieu ni nameraval zgraditi železarne, a ker je 23. januarja 1850 od Ignacija Novaka kupil vso premogovno posest in zaradi ugodne lege ob Južni železnici upravičeno menimo, da je bil njegov cilj postavitev tovarne s pudlarno in valjarno. V tem primeru je šlo za nadaljnjo predelavo železa in ne za izdelavo železa v plavžih. Pudlanje je bilo tedaj sodoben, moderen način obdelave železa, ki je prinašal tudi visoke dobičke.

V letu nakupa zemljišč in rudnika zaprosi pri rudarskem glavarstvu v Leobnu za koncesijo za postavitev pudlarne in valjarne v Štorah in 17. novembra 1850 mu je bila ta podeljena. Pomembna prednost kraja je bila ugodna lega ob Južni železnici in lasten vir energije – premog iz lastnega premogovnika. V tistih časih je bilo mogoče dobiti koncesijo za pudlarno samo, če je tovarna imela lasten vir energije, ker so v prejšnjih stoletjih izsekali številne gozdove. Železo – grodelj za obdelavo v pudlovki pa so vozili iz bližnjih fužin pod Bohorjem in železarne v Mislinji. Dokazilo za to je tudi najdena korespondenca med Antonom Bonazzom v Mislinji in F. B. Andrieuom v obdobju 1848–1851. Iz pisem je tudi razvidno, da se je F. B. Andrieu že leta 1851 zanimal za vzorce žlindre iz mislinjskih presnih ognjev; verjetno ga je zanimalo, koliko odstotkov železa je vsebovala žlindra. Kasneje so drugi avtorji (Lang-Frey) leta 1860 patentirani postopek redukcije pudlarske in varilne žlindre. Postopek so privilegirali leta 1860 in ga imenovali Lang-Freyeva metoda.

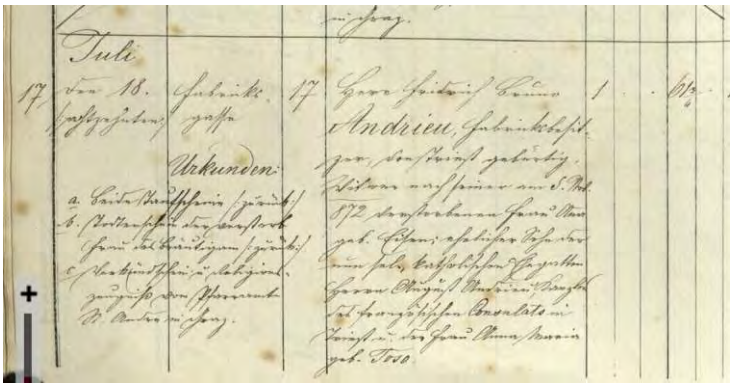

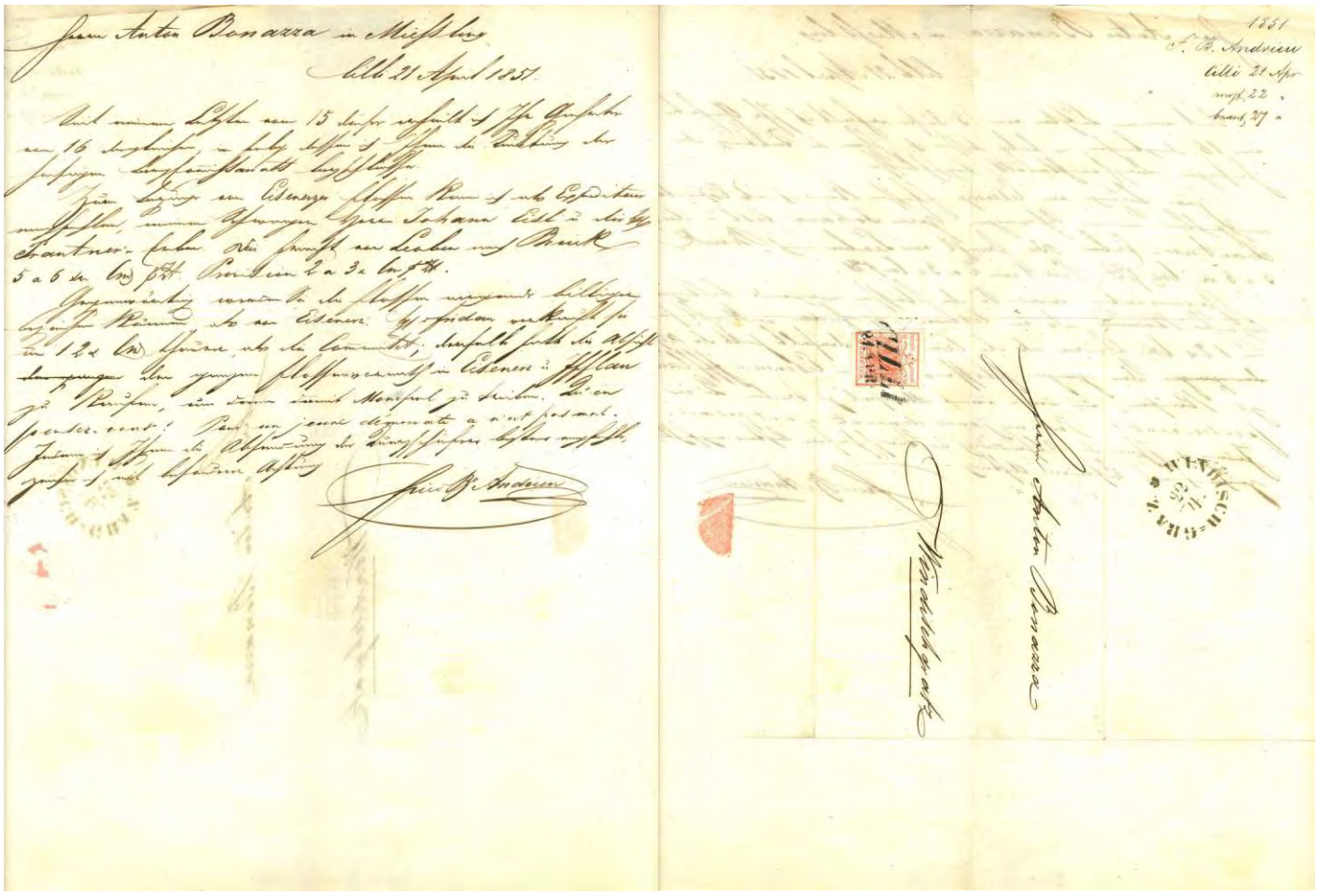

Slika 2: Izpisek iz Poročne knjige Graz-Karlau 18. julija 1874, ko se je F. B. Andrieu drugič poročil. V knjigi so navedeni njegovi rojstni podatki in kje se je rodil. Slika 3: Korespondenca med A. Bonazzom v Mislinji in F. B. Andrieuom v obdobju 1848–1851. (vir: Koroški pokrajinski muzej, Muzej Ravne na Koroškem, fond Mislinjska železarna, škatla 1).

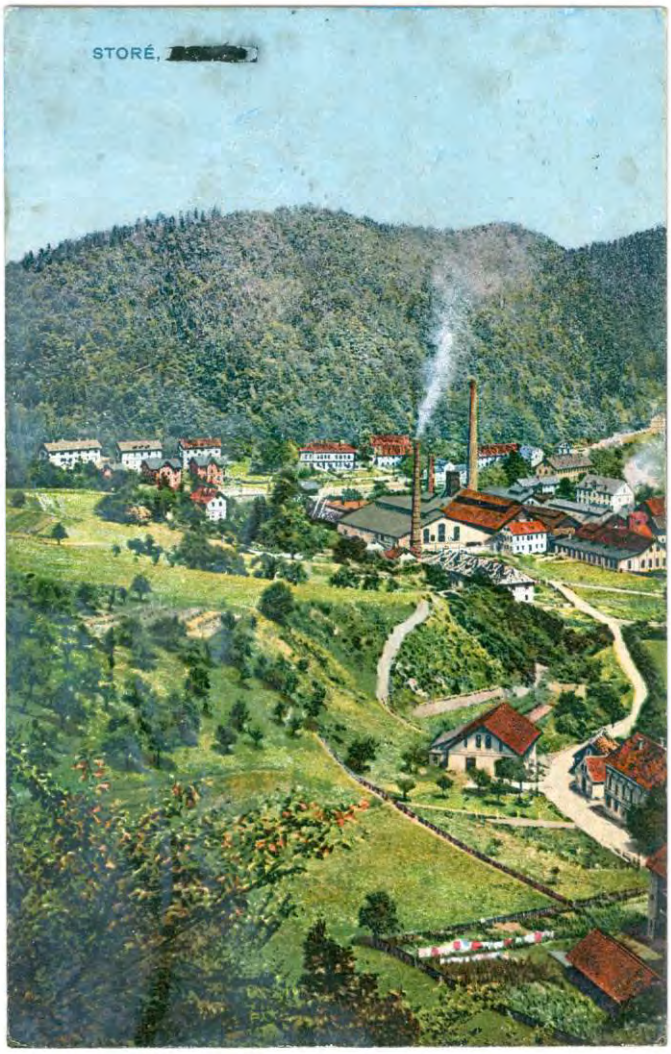

Postopek so uporabljali za proizvodnjo grodlja v plavžu v Mislinji in drugod. Zahteva po koncesiji za valjarno pa nam dokazuje, da je verjetno imel namen valjanja tirnic, ki so bile takrat na tržišču zelo iskane. Tirnice so v tem obdobju že valjali na Prevaljah in kaže, da je računal na njihovo sodelovanje in pomoč.
Ko je bila izdana koncesija za izgradnjo tovarne, je F. B. Andrieu zmanjkalo kapitala za nakup strojev in opreme. Zato sprejme 13. junija 1851 za solastnika tovarne Pavla von Putzerja iz Bolzana. Pri tem solastništvu pa je prišlo kasneje do nerazumevanja in sta se naslednje leto razšla, ko je Pavel von Putzer 22. januarja 1852 kupil Andrieujevo koncesijo za pudlarno in valjarno, vsa pripadajoča zemljišča in rudnik ter tako postal edini lastnik tovarne.

Na žalost ni podatkov in načrtov o gradnji železarne v Štorah, ne poznamo njenih graditeljev in načrtovalcev in kdo je lastnikom železarne svetoval pri nabavi strojev. Očitno pa so bili na tekočem z novostmi v svetovnem železarstvu, saj je bila železarna za tedanje čase sodobna in napredno tehnološko organizirana. Podatki o strojih in napravah so razvidni iz tožbenega postopka, ki sta ga oba solastnika vodila pred celjskim sodiščem glede lastnine koncesij in zemljišč v Štorah. Iz ohranjenih tožbenih zapiskov je mogoče razbrati in rekonstruirati neke delovne postopke v zvezi z nabavljeno opremo. Nova tovarna je bila v bistvu pudlarna s klasičnimi pudlovkami (pečmi), kot so jih takrat gradili po Evropi. Njihova posebnost je bila v tem, da so bile nadgrajene tako, da so odpadno toploto, ki je prvotno izhajala iz peči v dimnik, uporabljali za gretje vode v kotlih in za proizvodnjo pare za pogon parnih strojev. Tovarna namreč ni izrabljala vodotokov za pogon strojev, temveč je vse stroje morala gnati para, kar je bilo za tisti čas vrhunec opremljenosti neke tovarne. Štorska tovarna je bila že v svojih prvih začetkih koncipirana kot klasičen, moderno opremljen industrijski objekt, kot so bili tedaj v Srednji Evropi in Ameriki. Tedanjo železarno si lahko prestavljamo kot sodobno koncipirano in energetsko neodvisno tovarno iz sredine 19. stoletja z lastnimi transportnimi možnostmi.
S kapitalom od prodaje Železarne Štore je F. B. Andrieu leta 1852 v Gradcu kupil zapuščeno tovarno posode, ki jo je usposobil za vlečenje žice in izdelavo žičnikov. Ta tovarna se je v nekaj letih prav dobro razvila. Leta 1867 je Friedrich Bruno Andrieu kupil tovarno ob reki Mürz v kraju Bruck an der Mur. Tovarno je razširil, da je ustvaril surovinsko bazo za svoje stroje za vlečenje žice.
Friedrich Bruno Andrieu je pomembno vplival na postavljanje poslovnih procesov in postavljanje tovarn v 19. stoletju v krajih, kamor se je preselil. V Štorah, kjer je postal prvi lastnik in začetnik za tiste čase moderne tovarne, je kasneje nastala uspešna železarna, ki je spremenila kraj. Pri teh spremembah je poglavitno vlogo odigrala industrija. Kraj je dobil značilno podobo industrijskega naselja, industrija je bila vodilna dejavnost, ki je pospeševala nastanek in razvoj drugih dejavnosti.
Podobno se je zgodilo v Avstriji, kjer se ob reki Mürz v kraju Bruck an der Mur z uspešnim vodenjem tovarne kraj razvil, industrializiral. F. B. Andrieu je dejansko bil začetnik danes nadvse uspešne žične industrije v kraju.

Zgodba o življenju in delu F. B. Andrieua nam govori o pomenu podjetniškega duha za udejanjanje tehničnih in tehnoloških dosežkov v proizvodnih in poslovnih procesih. Ti dosežki pa so bili kasneje osnova za razvoj potencialov na vseh drugih področjih v krajih, kjer so se podjetja razvila: tako v umetnosti, kulturi, šolstvu, zdravstvu, znanosti … in nenazadnje so se generirale nove podjetniške ideje.

Slavica Glavan, direktorica Železarskega Muzeja Štore

Viri:
- AvstrijskI Atlas mest (Österr. Städteatlas), Bruck an der Mur.
-Tadej Brate: Po sledeh dokumentov neke pozabljene pravde oziroma Železarne štore v prvih letih njenega nastajanja Štore 1852, Med železom in kulturo – naša dediščina naša pot, Ravne na Koroškem – Koroški pokrajinski muzej 2007, str. 80–83).
-Korespondenca med Antonom Bonazzom v Mislinji in F. B. Andrieuom v obdobju 1848–1851, Koroški pokrajinski muzej, Muzej Ravne na Koroškem, fond Mislinjska železarna, škatla 1.
-Dokument: Tožba med Friedrich Brunom Andrieuom in Pavlom von Putzerjem iz leta 1852, Zgodovinski arhiv Celje.
-Slovenske železarne Železarna Štore, Zbornik, 1975, str. 5–12.
-Die geschichte der familie Friedrich Bruno ANDRIEU, TIPKOPIS, zasebna zbirka/last dr. Johanes Andrieu, Landhausgasse 7, 8010 Graz.
-Razstava Stadt museum Bruck an der Mur.
-Friedrich Bruno Andrieu's sohne feinesenwalzwerk, draht- und drahtstiftenfabrik, Bruck A.M., TIPKOPIS, zasebna zbirka/last dr. Johanes Andrieu, Landhausgasse 7, 8010 Graz.

Slika 4: Pogled na železarno konec 19. stoletja, Slavica Glavan: Štore na starih razglednicah, 2017.